

функціонування податкової системи закладено в її принципах, які можна розмежувати за трьома напрямками їх спрямованості – на принципи формування податкової системи, принципи оподаткування та принципи податкової політики.

Нині у Податковому кодексі згруповано як міжнародні, тобто уніфіковані для різних держав принципи, так і національні – специфічні для кожної країни, залежно від соціально-економічного середовища, що в ній склалося. Тобто у кодексі не лише збережено основні норми оподаткування, сформульовані класичною наукою, але істотно поширено і поглиблено їх ідеї відповідно до змін у сфері виробництва, суспільного життя, набутого віками досвіду організації фінансової служби в умовах ринкової економіки.

Еволюційний шлях податкової системи України розпочався у 1991 р., коли відбулося її формальне затвердження із наступними змінами, корективами та реформуваннями, кодифікацією податкового законодавства у 2010 р. тощо. Сьогодні відбувається подальший процес модернізації податкової системи, адже перед нею постали численні завдання, зокрема стати дієвим інструментом подолання кризових явищ в економіці.

Література

1. Андрущенко В.А. Економічні та позаекономічні аспекти оподаткування / В.А. Андрущенко, В.І. Ляшенко // *Фінанси України* : журнал. – 2005. – № 1. – С. 36-43.
2. Василик О.Д. Податкова система України : навч. посібн. / О.Д. Василик. – К. : Вид-во "Поліграфкнига", 2004. – 478 с.
3. Іванов Ю.Б. Податкова система : підручник / Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, О.М. Десятнюк. – К. : Вид-во "Атіка", 2006. – 920 с.
4. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов : пер. с англ. / А. Смит; предис. В.С. Афанасьева. – М. : Изд-во "Соцэкгиз", 1962. – 684 с.
5. Суторміна В.М. Держава – подати – бізнес: (із світового досвіду фінансового регулювання ринкової економіки) : монографія / В.М. Суторміна, В.М. Федосов, В.Л. Андрущенко. – К. : Вид-во "Либідь", 1992. – 328 с.
6. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р., № 2755-VI; поточна редакція від 11.10.2011 р. на підставі 3741-17 / Верховна Рада України. – (Офіційний веб-сайт Верховної Ради України). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>.
7. Соколовська А.М. Проблеми моніторингу ефективності надання податкових пільг в Україні / А.М. Соколовська // *Фінанси України* : журнал. – 2011. – № 3. – С. 42-53.
8. Турило А.М. Теоретико-методологічні основи фінансово-економічного розвитку підприємства / А.М. Турило, С.В. Святенко // *Фінанси України* : журнал. – 2010. – № 2. – С. 120-126.
9. Ярошенко Ф.О. Реформування податкової системи України в контексті прийняття Податкового кодексу (коментарі до пропозицій Міністерства фінансів України) / Ф.О. Ярошенко // *Фінанси України* : журнал. – 2010. – № 7. – С. 3-21.

Лазур С.П. Особенности формирования налоговой системы в современных условиях

Исследованы научные подходы к определению налоговой системы отечественными и зарубежными учеными, нормативными документами, сделан акцент на научном обосновании функционирования налоговой системы. Рассмотрены принципы налоговой системы, которые разграничиваются по трем направлениям в рыночных условиях, предоставляют новые возможности и перспективы в научно-методологических, организационных, экономических и социальных планах. Проанализированы составляющие налоговой системы, выявлены общие закономерности налогового регулирования в условиях финансово-экономического кризиса.

Ключевые слова: налоги, налоговая система, принципы, субъекты, объекты, исследование, факторы влияния, результативность.

Lazur S.P. Some Features of a Modern Tax System Formation

Scientific approaches to the determination of the tax system by domestic and foreign scholars, and also regulations are researched. A scientific basis for the tax system functioning is highlighted. Some principles of the tax system that are subdivided into three areas in the market, providing new opportunities and perspectives in scientific, technological, organizational, economic and social terms are formulated. The tax system components are analysed. The common patterns of tax regulations concerning the financial and economic crisis are identified.

Key words: taxes, tax system, principles, subject, object, research, influence, impact.

УДК 334.722.24

Доц. Г.А. Лех, канд. екон. наук – НЛТУ України, м. Львів

ВПЛИВ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЧИННИКІВ НА РОЗВИТОК ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ

Розглянуто еволюцію поглядів щодо впливу різних інституцій на розвиток домашнього господарства, з'ясовано суть домашнього господарства в різних економічних системах, показано трансформаційні процеси, що призвели до їх видозміни. Названо основні інституційні чинники, які водночас і впливали на домашнє господарство, і поряд з цим були рушійними силами економічного розвитку. Визначено, відображено та узагальнено питання, які розкривають закономірності впливу таких інституцій, як: політика, право, етика, мораль, психологія, держава, профспілки, сім'я, традиції, звичаї, наука, конкуренція, влада на розвиток домашніх господарств.

Ключові слова: домашнє господарство, інституції, економічна система, політика, право, етика, мораль, психологія, держава, сім'я, традиції, звичаї.

У процесі історичного розвитку домашнє господарство постійно зазнавало різних впливів. З огляду на це, з'ясуємо суть домашнього господарства в різних економічних системах, проаналізуємо трансформаційні процеси, що призвели до їх видозміни. Тому вважаємо за необхідне назвати основні інституційні чинники, які водночас і впливали на домашнє господарство, і поряд з цим були рушійними силами економічного розвитку. До таких чинників належать політика, право, етика, мораль, психологія, техніка, держава, профспілки, сім'я, традиції, звичаї, наука, конкуренція, влада тощо. "Інституції, – писав американський економіст В. Гамільтон, – це словесний символ для кращого опису суспільних звичаїв. Вони означають домінуючий і постійний спосіб дії, що став звичкою для якої-небудь соціальної групи чи традицією для нації" [1, с. 84]. Звідси випливає, що господарська діяльність людей регулюється звичаями, традиціями, етичними нормами поведінки, національною психологією тощо. Рушійними силами розвитку виробництва і суспільства Т. Веблен вважав також такі "інституції", як: батьківські почуття, майстерність, задоволення від виконаної роботи, потяг до праці і знань, які передаються з покоління в покоління через сімейне виховання, що згодом переростає в турботу про суспільство, про все людство. Дещо інакше до аналізу цього питання підходив Дж. Коммонс, який тлумачив усі явища економічного життя як своєрідні "правові угоди". На його думку, першоосною юридичних угод у суспільстві є угоди між підприємцями і працівниками. Згодом до цих угод мають приєднатись інші учасники – сім'ї, корпорації, спілки працівників і навіть сама держава з її юридичними інститутами. Таким чином, за Дж. Коммонсом відбувається реформування

економіки і суспільства через юридичні норми [2, с. 454-498]. Ідею "взаємозв'язку економічних проблем з неекономічними", зокрема з проблемами соціології, культури та іншими, що зумовлюють психологію, поведінку й мотиви діяльності людей в суспільстві, висунув В. Мітчелл у своїй книзі "Лекції про типи економічної теорії" [3, с. 317], ґрунтуючись перед усім на дослідженнях Т. Веблена.

Проблеми розподілу продукту були у центрі досліджень Дж.А. Гобсона, який трактував ці поняття переважно з етичних позицій. У своїх працях "Еволюція сучасного капіталізму" та "Імперіалізм" учений багато уваги приділяв саме етичним аспектам економічних і політичних проблем. На його думку, інтереси людини під час розподілу продукту повинні враховуватись передусім, а прибуток – лише після цього. З цих позицій Дж.А. Гобсон надавав великого значення "соціальної психології". Іншої точки зору дотримувався Й. Шумпетер, який рушієм економічного прогресу вважав новаторство підприємців, технічний прогрес, конкуренцію і ринкову владу [4, с. 181- 187; 195-197].

Про значення інституцій для розвитку суспільства також писав Д. Норт: "головна роль інституцій у суспільстві полягає у тому, щоб зменшити невизначеність шляхом встановлення постійної (але не обов'язково ефективною) структури людської взаємодії. Однак стабільність інституцій у жодному разі не суперечить тому факту, що вони змінюються [5, с. 16].

Незважаючи на значну увагу вчених до проблеми інституцій, їх впливу на суспільство і суспільні процеси, недостатньо висвітленими, на наш погляд, є питання комплексного впливу інституцій на еволюційний розвиток домашніх господарств, оскільки лише в сукупності дії таких чинників, як: держава, релігія, політика, право, менталітет та ін., стає можливим існування та функціонування домашнього господарства як такого. У контексті цих підходів розглянемо вплив багатьох інституційних чинників на розвиток сім'ї та домашнього господарства.

Протягом відносно нетривалого історичного проміжку домашнє господарство реалізувало себе в різних економічних умовах, зокрема в умовах ринкової економіки, в умовах командно-адміністративної системи та в умовах перехідного періоду. Залежно від типу економічної системи змінювалась основна функція домашнього господарства, рівень його забезпечення ресурсами. Якщо в умовах командно-адміністративної системи для домашнього господарства характерною є максимізація корисності в умовах дефіцитності ресурсів, то для домашнього господарства перехідного періоду основним завданням є проблема виживання. І лише для домашнього господарства, що функціонує в умовах ринкової економіки, основним завданням стає максимізація корисності в умовах обмеженості платіжно-спроможного попиту. Що стосується джерел доходів, які є у розпорядженні домашнього господарства, то очевидним стає те, що для різних економічних систем вони є різними. Найбільш стабільними є джерела фінансування сімейного господарства в умовах ринкової економіки; умови існування, задані командно-адміністративною системою, поставили домашнє господарство в жорсткі рамки планової економіки; економіка перехідного періоду змушує сімейне господарство самостійно вишукувати джерела для власного функціонування. Таким чином, саме в умовах командно-адміністративної системи держава має найбільший вплив на сімейне господарство.

На сучасному етапі розвитку людства сім'я, а отже, і домашнє господарство дедалі частіше стають незалежними від держави і суспільства загалом. Ставлення держави до сім'ї поступово перестає бути суто споживацьким. Держава поволі перестає застосовувати функції контролю і каральні санкції щодо сімей та їх членів. Першочерговою для держави стає проблема забезпечення нею сприятливих умов для утворення та існування сімей, особливо молодих. Практичне втілення цих процесів у державній сімейній політиці продовжується у відповідних законодавчих актах та конкретних заходах типу пільгового кредитування, пайової допомоги у будівництві житла, випуску спеціальних груп недорогих товарів для молодих сімей та їх дітей тощо.

У минулому, особливо в умовах існування тоталітарного режиму, протягом десятиріч сім'я виступала лише постачальником людських і трудових ресурсів, була об'єктом державної політики: держава перебрала на себе майже всі функції інших соціальних інститутів, зокрема і сімейного, і вирішувала за сім'ю майже всі питання. Повна залежність сім'ї від держави робила сім'ю фактично безправною. У такій ситуації дослідження проблем сім'ї були однобокими і викривленими.

Розмірковуючи над цим періодом у житті нашого суспільства, Г.І. Горак називає фактори, які мали вплив на поглиблення морального спустошення, наголошуючи, що однією з вагомих причин втрати духовності у суспільстві було "руйнування родин, члени яких опинилися під час громадянської війни по різні сторони барикад" [6, с. 38]. Діти часто народжувалися сиротами, спогадів про батьків або не було взагалі, або вони ставали надто небезпечними в політичному плані, таким чином генеалогічний інтерес безнадійно втрачався. Гинула родова пам'ять. Якщо цей зв'язок рветься, то щезає зв'язок людини з суспільством, який здійснюється через родинні стосунки, через рід. Враховуючи це, Г.І. Горак зазначив, що для духовного відродження сім'ї необхідно уникати процесів деградації, розпаду, запобігати деформації її справжніх функцій [6, с. 43].

Кожній нації притаманні свої цінності, які з часом зазнають певних змін. З'являються "перехідні" цінності, що характеризують перехідні системи. Трансформація цінностей призводить до зміни реакції сім'ї на рекламу, на якість і кількість товарів, необхідних їй. Сталість і мінливість цінностей пояснюють існуванням тріади суспільних інститутів – сім'ї, церкви, школи. Так, в інституті сім'ї людина набуває навиків, знань, умінь приймати правильні рішення. Основними моментами в цьому процесі є спілкування у сім'ї на тему сімейної споживчої поведінки, раціонального ведення домашнього господарства, фінансової стабільності. Базовим аспектом для успішного функціонування будь-якої сім'ї є, на наш погляд, передання духовних цінностей, способу поведінки, а отже, способу існування, від одного покоління до іншого.

З ним пов'язані й функції сім'ї – постачальницька, виробнича, посередницька, споживча, демографічна, інвестиційна. А найголовніша функція – відтворення населення – перебуває на незадовільному рівні. Сім'я виявилася кинutoю державою напризволяще і вимушена поклатися лише на власні можливості, "виживати" в умовах фінансової нестабільності та державної безвідповідальності. Таким чином, "позитивні зміни", що проводились в Україні, насам-

перед відобразились на домашніх господарствах, на становищі та соціальних якостях представників різних класів, деформуючи їхню поведінку. Це, водночас, знецінює ставлення людей до нових економічних структур, послаблює інтерес до бізнесу, знижує темпи і результативність процесу розвитку ринкових перетворень.

Немає жодного сумніву в тому, що церква є важливим впливовим інститутом. Саме вона здатна допомогти викоринити бюрократизм, сприяти гармонійному поєднанню розумної ощадливості з благочинністю, моральному осуду корупції і хабарництва.

Однією з головних умов існування сім'ї, а отже, і домашніх господарств, з точки зору інституту права, є спільне проживання її членів. Бажання жити разом, однією родиною, однаковими проблемами переважно пояснює мету, заради якої укладається шлюб, є лейтмотивом дій та вчинків, які пов'язані з його оформленням у встановленому законом порядку. А право спільної сумісної власності подружжя є стрижневим у системі майнових відносин між ними.

Отже, сім'я і також домашнє господарство є тим інституційним ядром, за допомогою якого відбувається природне, соціальне і культурне відтворення суспільства. Вона є носієм культурної традиції, що втілюється в культурній пам'яті, ремеслах, звичаях, мові, типах поведінки, способі ведення домашнього господарства.

Література

1. Hamilton W. Institution // Encyclopedia of the Social Sciences / W. Hamilton. – N.-Y., 1932. – Vol. VIII. – Pp. 84-87.
2. Корнійчук Л.Я. Історія економічних учень : підручник / за ред. Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко. – К. : Вид-во КНЕУ, 1999. – 564 с.
3. Юхименко П.І. Історія економічних учень : навч. посібн. / П.І. Юхименко, П.М. Леоненко. – К. : Вид-во "Знання-Прес", 2000. – 516 с.
4. Ковальчук В.М. Економічна думка в історичному аспекті : навч. посібн. / В.М. Ковальчук, М.І. Сарай. – Тернопіль : Вид-во "ТАНГ-Астон", 1999. – 268 с.
5. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки : пер. з англ. І. Дзюб / Д. Норт. – К. : Вид-во "Основи", 2000. – 200 с.
6. Горак Г.І. Від диявола до ангела? Чи прогресує людська духовність? / Г.І. Горак. – К. : Т-во "Знання", 1991. – 46 с.

Лех Г.А. Влияние институционных факторов на развитие домашних хозяйств

Рассмотрена эволюция взглядов относительно влияния разных институционных факторов на развитие домашних хозяйств, выяснена сущность домашнего хозяйства в разных экономических системах, показаны трансформационные процессы, что вызвали их видоизменение. Названы основные институционные факторы, которые одновременно влияли на домашнее хозяйство, и вместе с тем были движущей силой экономического развития. Определены, отображены и обобщены вопросы, раскрывающие закономерности влияния таких институций как: политика, право, этика, мораль, психология, государство, профсоюзы, семья, традиции, наука, конкуренция, власть на развитие домашних хозяйств.

Ключевые слова: домашнее хозяйство, институции, экономическая система, политика, право, этика, мораль, психология, государство, семья, традиции, обряды.

Lech G.A. The Impact of Institutional Factors on the Development of the Households

The article deals with the evolution of views on the impact of various institutions on the development of household. The essence of the household in different economic systems is determined. The transformation processes that led to their modification are shown. The key institutional factors that both affected the household, and along with it were the forces of economic development are named. The main task of the article is to define, display and summarize the issues that reveal the regularities of such institutions as policy, law, ethics, morality, psychology, government, trade union, family, traditions, customs, science, competition, authorities on the development of the households.

Key words: household, institutions, economic system, policy, law, ethics, morality, psychology, government, trade union, family, traditions, customs.

УДК 336.212

Доц. Л.І. Новосельська, канд. екон. наук –
НЛТУ України, м. Львів

АНАЛІЗ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Висвітлено актуальність запровадження єдиного соціального внеску (ЄСВ) у вітчизняну практику. Охарактеризовано Закон України з єдиного соціального внеску та законодавчі акти, що внесли зміни до цього закону і якими визначено законодавчі умови функціонування єдиної загальної системи адміністрування податків, зборів, платежів. Проведено аналіз ЄСВ: порядок формування ставок, надходження коштів до органу доходів і зборів, розподіл його між фондами соціального страхування. Висвітлено переваги та недоліки впливу ЄСВ на суб'єктів страхових відносин. Запропоновано напрями подальшого розвитку системи соціального страхування.

Ключові слова: система соціального страхування, єдиний соціальний внесок, формування диференційованих ставок ЄСВ, орган доходів і зборів.

Актуальність роботи пов'язана із запровадженням єдиного соціального внеску, де важливим аспектом у напрямку зменшення його розміру є підвищення рівня виробничої безпеки завдяки впровадженню ефективних заходів щодо зменшення рівня виробничого травматизму та здійснення масштабних і раціональних змін у законодавстві на користь страхувальників і застрахованих осіб.

Метою роботи є науково-теоретичне обґрунтування доцільності впровадження єдиного соціального внеску у вітчизняну практику, систематизація законодавчо-нормативних актів, аналіз ЄСВ та висвітлення позитивних і негативних сторін його запровадження.

Соціальне страхування є основним елементом системи захисту в соціальній ринковій економіці. Згідно із Законом України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" єдиний соціальний внесок – консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [7].

Також цим Законом відзначено, що Пенсійному фонду України надано повноваження щодо збирання та ведення обліку страхових коштів, контролю повноти та своєчасності сплати. Цим самим Пенсійний фонд став монополієм